

što su oživjela u pričanjima danas veoma starih pet žena, koja se iscrpno donose u knjizi, dozvala su i davno zapretane i zaboravljene nostalgичne slike od prije "onoga rata": o tome kako su u Vukovaru postili na Veliki petak i da se tada jeo namočen kruh posipan paprikom i solju jer se nije palila vatra; o božićnim je kolačima ostalo tek sjećanje da je baka dopustila polizati posudu u kojoj se radila krema; uz rukom ispisane *kuharice* mama ili baka ispričano je kako se pekao šljivov pekmez, kako se pripremala svinjokolja, što se jelo o kojim blagdanima, a što u običnim danima. Slike koje bude te riječi stvarnih ljudi oživljuju ne samo okuse i mirise već čitavu jednu složenu i bogatu kulturu što je dijelom netragom nestala, a, na sreću, je dijelom ostala sačuvana u Hrvata koji se s Nijemcima dijelili isti prostor.

Ono što se danas u kontinentalnim hrvatskim krajevima osjeća kao domaća kuhinja velikim je dijelom spoj tih dviju tradicija. Potvrđuju to recepti što su usporedno na hrvatskom i njemačkom jeziku tiskani na kraju knjige i koji već svojim nazivima na iskrivljenom njemačkom jeziku (sačuvanima i u hrvatskome prijevodu) prizivaju neke davne zaboravljene i mirise i okuse djetinjstva: *griz nokle, eingemachtes, faširanci, šufnudle, tačkerle, grenadiermarš, krautflekle, cvečkenknedle, marilenknedle, grammelpogače, sulc, šnenokle, šmarn, rezanci s makom, s orasima, svježim sirom, kuglof, milhbrot, gleichgewicht, kitenkes...* Jela su to koja bude nježnost u ovom vremenu posvemašnjeg ujednačavanja okusa jela s polica i zamrzivača iz samoposluga, pa makar bila riječi o smrznutoj *Sacherici*

Knjiga se može čitati i kao etnološki tekst, ali i kao sentimentalni povratak u djetinjstvo te kao poticaj za spravljanje nekih doista jednostavnih jela – za koje se nikad nisu mogli naći napisani recepti jer su, kako su "svi govorili" toliko obična da ih svi znaju; to je upravo onaj sloj kulinarstva što se najčešće prenosi usmeno – od majke do kćeri i tako dalje.

Ljiljana MARKS

Sanja Kalapoš: Rock po istrijanski. O popularnoj kulturi, regiji i identitetu, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2002., 216 str. (Biblioteka antropologije i etnologije)

Knjiga *Rock po istrijanski: o popularnoj kulturi, regiji i identitetu* Sanje Kalapoš obuhvaća 146 stranica teksta, te dodatke: popis literature i izvora, transkript jednog intervjua, kazalo, bilješku o autorici, zahvalu i petnaest crno-bijelih fotografija.

Riječ je o skraćenoj doktorskoj disertaciji priređenoj za široku publiku. Podnaslovi

knjige – popularna kultura, regija, identitet – relativno dobro opisuju njezin sadržaj koji se upisuje u etnološka i sociološka istraživanja popularne kulture, dotično domaće rock-glazbe poznate pod nazivom ča-vala i njezine uloge u istarskome regionalizmu i konstrukciji identiteta devedestih godina 20. stoljeća. U četiri se poglavlja opisuju akteri toga glazbenoga stila namijenjena mladoj urbanoj publici, koji je prije desetak godina postigao neočekivanu popularnost u cijeloj Hrvatskoj. Da podsjetim, riječ je o Franciju Blaškoviću, grupi *Gustafi*, Alenu Vitasoviću i grupi *Šajeta*. Šteta što je u ovim poglavljima izostala najavljeni opsežnija analiza medijskoga diskursa o ča-valu.

Premda označitelj lokalne odnosno regionalne pripadnosti, ča-val istodobno omogućuje mladima, kojima je u prvome redu namijenjen, da lokalni identitet vežu uz globalnu glazbenu scenu – naime, ča-val lokalna je, dijalektalna inačica globalne rock-glazbe. Ključna je autoričina teza da lokalna istarska identifikacija nije suprotstavljena osjećajima pripadnosti hrvatskomu narodu, već je riječ o jednoj od mnogostrukih razina identifikacije koja situacijski može potisnuti značaj nacionalne identifikacije. Argumenti za tu tezu prikupljeni su u devet razgovora s jedanaestoro mladih ljudi iz Istre.

U ostalim se poglavljima ča-val promatra kao kulturna, regionalna i politička pojava: kao kulturna pojava dio je tzv. lokaliziranja globalnoga, tj. lokalne interpretacije globalne kulturne pojave u lokalnome idiomu – ovdje i doslovno jer akteri ča-vala svoju glazbu izvode na istarskome dijalektu; kao regionalna i politička pojava dio je širih društvenih i političkih događaja i procesa potaknutih osnivanjem hrvatske države 1990. godine te u tome kontekstu re-definiranja i isticanja hrvatskoga i istarskoga identiteta. Analiza istarskoga regionalizma devedestih godina bila bi cjelovitija da je autorica iskoristila mogućnosti što ih nude njegova komparacija s drugim regionalizmima u Hrvatskoj te njegova interpretacija u kontekstu projekta europske integracije, ali i jačanja europskih regionalizama. Ostaje i dojam nepovezanosti dvaju ključnih dijelova knjige – izložene građe o ča-valu i analize istarskoga regionalizma.

Autorica vješto kombinira znanstvene uvide europske etnologije i antropologije s iskazima ispitnika te ispisuje dopadljivo i čitko štivo. No, možda zato što je namijenjena široj publici, knjiga tek načima analizu "velikih" tema najavljenih podnaslovom i uvodom - popularna kultura, regionalizam, identitet, etničnost itd. Stoga valja ostaviti znanstvenostručnoj javnosti da procijeni je li ova knjiga temom i analitički, kako to autorica neskromno tvrdi u uvodu, pionirska studija u hrvatskoj etnologiji.

Jasna ČAPO ŽMEGAČ

Da i nije bilo petogodišnjeg rata i svih njegovih slojevitih posljedica na društveno tkivo, sama dubinska promjena ideologijske, političke, ekonomske i identitetske paradigme Hrvatske 1989/1990. godine, k tome u višeznačnu i proturječnu kontekstu sloma komunizma na polovici europskoga kontinenta, namakla

bi količinski golem i istraživački izazovan korpus građe pod egidom "konstrukcija i dekonstrukcija simbola", te ujedno otvorila metodoške dvojbe oko njegove identifikacije, sistematizacije i interpretacije. Nov sustav vrijednosti, zapravo formalna legitimizacija i institucionalizacija vrijednosti koje su već postojale u znatnome, ako ne i pretežnomu dijelu društva, neizbježno je sa sobom nosila i novu, drukčiju simboličnu proizvodnju i nove razine simboličnoga konflikta među socijalnim skupinama. S ratom je sve to postalo značenjski gotovo neiscrpivo i interpretacijski nedohvatljivo, te se s razlogom moglo učiniti kako su mogući samo usko tematski i koncepcijski ograničeni uvidi, dočim će za iole sustavniju i relevantniju obradu trebati pričekati dovršetak niza predradnji.

Ako ništa drugo, rat je po naravi stvari oblikovao socijalnu skupinu, a samim time i komunikacijsku, vrijednosnonormativnu, a uvelike i političku zajednicu – naime, vojsku – koja je pogotovo u razdoblju nastajanja, kad još nije bila standardizirana ni na jednoj, pa tako ni na razini svojega simboličnog identiteta, bila integralan dio društva, s jedva uočljivom, ako i ikakvom granicom između vojne i civilne sfere. Izostanak takve granice nije, međutim, donio samo prodor određenih elemenata vojne komunikacije u nevojne odnose, npr. militarizaciju političkoga diskursa nego je proces imao i suprotan smjer: u vojsku su ušli mnogi simboli, verbalni i neverbalni, iz civilne sfere, u rasponu od omladinskih supkultura i fenomena globalne masovne kulture preko neinstitucionaliziranih regionalnih i lokalnih identiteta do standardnih sadržaja nacionalnoga imaginarija kakvi su se u temeljnim crtama oblikovali, kao i drugdje u Europi, za nacionalnointegracijskih procesa u 19. stoljeću.

Reana Senjković poduhvatila se posla koji je podrazumijevao tri opsežna uvida: prvo, identificirati i definirati korpus građe i glavne izvore njezine distribucije, drugo,

Reana Senjković, Lica društva – likovi države, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb 2002., 310 str. (Biblioteka Nova etnografija)